

ORİJİNAL YAZI

Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi ve Uzmanlarının Otopsiye Yaklaşımı: Anket Çalışması*

Dilek DURAK, Nursel TÜRKMEN, Recep FEDAKAR

Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi, Adli Tıp Anabilim Dalı, Bursa.

ÖZET

Otopsinin modern tıptaki önemine rağmen son yüzyılda tüm dünyada hastane otopsi sayıları azalırken, adli otopsi sayıları değişmeden kalmaktadır. Bu durum çeşitli çalışmalarda hekim ve kamuoyu boyutu ile gündeme getirilmektedir. Çalışmamızın amacı, Adli Tıp Kurumu Bursa Grup Başkanlığı yaptığı otopsi sayısı ile bu konuda en önemli merkezlerden biri konumundayken Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi ve Uzmanlarının otopsiye yaklaşımlarını belirlemektir. U.Ü.Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi ve Uzmanlarının otopsiye yaklaşımlarını belirlemek üzere yazılı bir anket formu 2003 yılı temmuz ayında yazılı olarak uygulanmıştır. Katılımcı Öğretim Üyesi ve Uzmanlarının sayısı 169'dur (%64.50). Katılımcıların 66'sı (%39.05) profesör, 39'u (%23.08) doçent, 25'i (%14.79) yardımcı doçent, 39'u (%23.08) uzmandır. Tıp Fakültesi eğitimi sırasında katılımcıların 152'si (%89.94) adli tıp eğitimi almış, 16'si (%9.47) almamıştır. Katılımcıların 158'i (%93.48) eğitim amaçlı, 149'u (%88.16) araştırma amaçlı, 161'i (%5.26) kesin ölüm nedeninin belirlenmesi için otopsinin gerekliliğine inanırken 166'sı (%98.23) otopsinin yararına inandıklarını belirtmişlerdir. U.Ü. Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi ve Uzmanlarının otopsinin; tıp eğitimi, araştırmaları ve kesin ölüm nedeninin belirlenmesindeki önemi konusunda duyarlı oldukları sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Otopsi. Anket. Hekim.

The Opinions Of Lecturers And Specialized Medical Doctors About Autopsy In Medical School Of Uludag University

ABSTRACT

Regarding the importance of autopsy in modern medicine, while number of medical autopsies was decreasing, the number of forensic autopsies remained unchanged during the last century. This situation is discussed among physicians' and public opinions via some studies. The aim of our study is to reveal opinions and approaches of seniors and medical doctors, in Uludag University Faculty of Medicine, to autopsies performed in Council of Forensic Medicine Bursa Morgue Department where is one of the most important centers in Turkey. A written questionnaire form was applied to seniors and medical doctors in Uludag University Faculty of Medicine in July, 2004 to reveal out their opinions and approaches. The number of participants was 169 (64,50%); 66 (39,05%) were professors, 39 (23,08%) were assistant professors, 25 (14,79%) post-doctorates, 39 (23,08%) were specialized medical doctors. 152 (89,94%) of the participants took Forensic medicine courses during their medical education, 16 (9,47%) did not. 158 (93,48%) of participants believe the necessity of autopsy for educational purposes, 149 (88,16%) for research purposes, 161 (5,26%) to find out the definite cause of death. 166 (98,23%) participants indicated the necessity of autopsy procedure. Seniors and specialized medical doctors are sensitive about the importance and the necessity of autopsy procedure for educational and research purposes and finding out definite cause of death.

Key Words: Autopsy. Questionnaire. Physician.

Günümüzde modern tanısal tekniklerin ilerlemesine rağmen, otopsi halen tıp eğitiminin, araştırmalarının ve hizmet kalitesinin önemli bir parçasıdır¹. Ancak tüm dünyada adli otopsi sayısı değişmezken, hastane otopsilerinde belirgin bir azalma görülmektedir²⁻⁷.

Böylelikle adli otopsiler toplam otopsi sayısı içinde önemli bir oranı oluşturmakta, mezuniyet öncesi ve sonrası tıp eğitiminde ve araştırmalarında önem kazanmaktadır. Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi'nde öğrencilerin otopsi eğitimi; Adli Tıp Anabilim Dalı tarafından, Adli Tıp Kurumu Bursa Grup Başkanlığı'nda uygulamaya yönelik eğitim şeklinde verilmektedir. Yapılan adli otopsi sayısı ile Bursa Türkiye'nin en önemli merkezlerinden biridir. Bu çalışmanın amacı; geleceğin hekimlerinin otopsiye yaklaşımlarının belirlenmesinde ve tıbbi araştırmalarda katkıları tartışılmaz olan Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi ve Uzmanlarının otopsiye karşı tutumlarını belirlemektir.

Geliş Tarihi: 25.06.2004
Kabul Tarihi: 26.10.2004

* 6. Adli Bilimler Kongresi'nde (28-30 Mayıs 2004 İstanbul) poster bildirisi olarak sunulmuştur.

Dr. Dilek DURAK
Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi,
Adli Tıp Anabilim Dalı
16059 Görükle/BURSA
Tel: 0.224 442 84 00-1632
e-posta: dilekdurak@hotmail.com

Gereç ve Yöntem

Anket, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesinde görev yapan Öğretim üyesi ve Uzman hekimlere yönelik olarak Temmuz 2003'de yapılmıştır. Katılım gönüllülük esasına dayandırılmıştır. Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde ad ve soyadı yazmadan kimlik bilgileri, ikinci bölümde katılımcının otopsiye karşı yaklaşımının belirlendiği 12 adet soru bulunmaktadır. Veriler SPSS paket programı kullanılarak bilgisayar ortamına girilmiş ve istatistiksel değerlendirmede ki-kare testi ve Fisher'in kesin ki-kare testi kullanılmıştır.

Bulgular

Ankete katılım oranı % 64.50'dir. 169 katılımcının 103'ü (%60,95) erkek, 59'u (%34,91) kadın olup 7'si (%4,14) cinsiyetini belirtmemiştir. Katılımcılar 30-66 yaş arasında olup yaş ortalaması (\pm Standart Sapma) 40 ± 8.65 'dir. Katılımcıların 66'sı (%39,05) dahili, 53'ü (%31,36) cerrahi, 31'i (%18,35) temel bilimlerde öğretim üyesi veya uzman olduklarını belirtmiş, 19'u (%11,24) bölümünü belirtmemiştir.

Katılımcıların 66'sı (%39,05) profesör, 39'u doçent (%23,08), 25'i (%14,79) yardımcı doçent, 39'u (%23,08) uzmandır. Anket ile ilgili değerlendirme sonuçları Tablo-I'de verilmiştir.

Katılımcıların 152'si (%89,94) Tıp Fakültesi eğitimi sırasında adli tıp eğitimi almış, 16'sı (%9,47) almamış, 1'i (%0,59) belirtmemiştir. Uzman hekimlerin doçent öğretim üyelerine göre anlamlı düzeyde daha az adli tıp eğitimi aldığı ($p < 0,05$) diğer unvanlar arasında anlamlı fark bulunmadığı saptanmıştır ($p > 0,05$). 127 katılımcı (%75,15) otopsi uygulaması (adli veya hastane otopsi) izlemiş, 41'i (%24,26) izlememiş, 1'i (%0,59) belirtmemiştir. Katılımcıların "otopsiye uygulayıcı olarak katıldınız mı" sorusuna 68'i (%40,24) evet, 99'u (%58,58) hayır cevabı verirken, 2'si (%1,18) cevaplandırmamıştır. Otopsi izleme açısından adli tıp eğitimi alanların otopsi izleme oranının almayanlara göre daha yüksek olduğu saptanmıştır ($p < 0,001$). Otopsiyi izleyen 127 katılımcının 57'si (%44,89) rahatsız olduğunu, 30'u (%23,62) otopsinin gerekliliğine inandığını, 3'ü (%2,36) gerekliliğine inandığını ancak rahatsız olduğunu, 3'ü (%2,36) gerekliliğine inandığını ve merak ettiğini belirtmiş, 27'si (%21,26) bu soruya cevap vermemiştir. "Otopsi yaparken neler hissettiniz" sorusuna otopsi yapan 68 kişinin 24'ü (%35,3) duygusal yanıtlar vermiş, 29'u (%42,64) duygusal yanıtlar vermemiş, 15'i (%22,06) soruyu cevaplandırmamıştır. 2 kişi adli tıp eğitimi aldıklarını ancak hiç otopsi izlemediklerini ve otopsi yapmak zorunda kaldıklarını belirtmiştir. 158 katılımcı (%93,49) "eğitim amaçlı otopsi gerekli mi" sorusuna evet, 7 katılımcı (%4,14) hayır cevabı vermiş olup 4 katılımcı (%2,37) cevaplandırmamıştır. "Kesin ölüm sebebi için otopsi gerekli mi" sorusuna katılımcıların 161'i (%95,26) evet, 4'ü (%2,37) bazen cevabı vermiş olup 4'ü (%2,37) soruyu cevaplandırmamıştır. "Otopsi tıbbi araştırmalar için gerekli mi" sorusuna 149'u (%88,16) evet, 15'i (%8,88) hayır cevabı vermiş, 5'i (%2,96) cevaplandırmamıştır. 166 (%98,23) katılımcı otopsinin yararına inandığını, 1'i (%0,59) inanmadığını belirtmiş, 2'si (%1,18) fikrini belirtmemiştir. "Dini inançlarınızı nedeni ile otopsi yapılmasına karşı mısınız" sorusuna 160'ı (%94,67) hayır, 5'i (%2,96) evet cevabı vermiş 4'ü (%2,37) cevaplandırmamıştır. 102'si (%60,36) aile üyelerinden birine otopsi yapılmasından rahatsız olmayacaklarını, 61'i (%36,09) rahatsız olacaklarını belirtmiş, 6'sı (%3,55) belirtmemiştir.

Tablo I- Katılımcılara uygulanan anket formu sonuçları

Soru özellikleri	Sonuçlar
n (Olgu sayısı)	169
Yaş ortalaması ve standart sapma	40 – 8.65
Cinsiyet	%
Kadın	34.91
Erkek	60.95
Bölüm	
Dahili Tıp	39.05
Cerrahi Tıp	31.36
Temel Tıp	18.35
Unvan	
Prof. Dr.	39.05
Doç. Dr.	23.08
Yrd. Doç. Dr.	14.79
Uzm. Dr.	23.08
Tıp Fakültesi eğitimi sırasında Adli Tıp eğitimi alma	
Evet	89.94
Hayır	9.47
Otopsi uygulaması izleme	
Evet	75.15
Hayır	24.26
Otopsiye uygulayıcı olarak katılma	
Evet	40.24
Hayır	58.58
Tıbbi eğitim amaçlı otopsi yapılması gerekliliğine inanma	
Evet	93.49
Hayır	4.14
Kesin ölüm nedenini saptamak için otopsi yapılması gerekliliğine inanma	
Evet	95.26
Bazen	2.37
Tıbbi araştırmalar için otopsi yapılması gerekliliğine inanma	
Evet	88.16
Hayır	8.88
Otopsinin yararlılığına inanma	
Evet	98.23
Hayır	0.59
Dini inançlar nedeni ile otopsi yapılmasına karşı olma	
Evet	2.96
Hayır	94.67
Aile üyelerinden birine otopsi yapılmasından rahatsız olma	
Evet	36.09
Hayır	60.36

U.Ü. Tıp Fakültesi Uzmanlarının Otopsiye Yaklaşımı

Her ne kadar cinsiyetler arasında otopsi uygularken duygusal davranışlar açısından farklılık olmamasına rağmen kadınların erkeklere göre sevdiği bir insana otopsi yapılma ihtimali durumundan daha fazla etkilendiği anlamlı olarak saptanmıştır ($p<0,001$). “Otopsi konusunda sizi rahatsız eden en önemli konu nedir” sorusuna katılımcıların 55’i (%32,54) şartlar, 15’i (%8,88) hekim deneyimini, 13’ü hastane otopsinin yapılmamasını, 8’i (%4,73) ölünün ailesinin etkilenmesini, 2’si (%1,18) ölünün ailesinin etkilenmesini ve şartları belirtmiş, 26 katılımcı (%15,38) rahatsız eden bir konu olmadığını belirtmiş, 37 (%21,9) katılımcı soruyu cevaplandırmamıştır.

Tartışma

Tüm dünyada hastane otopsi sayılarının azalması, konuyu farklı çalışmalarda hekim ve kamuoyu boyutu ile gündeme getirmektedir^{8,9}. Adli otopsilerin ise, toplam otopsiler içinde oranının artması tıp eğitiminde ve araştırmalarındaki önemini ortaya koymaktadır. Çalışmamızda ankete katılımcıların % 9.47’sinin ($n=16$) adli tıp eğitimi almamış, % 24.26’sının ($n=41$) otopsi uygulaması izlemediği belirlenmiştir. Geleceğin hekimlerinin otopsiye yaklaşımının değerlendirildiği başka bir çalışmamızda¹⁰, ankete katılan tüm Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin otopsi uygulamasını izledikleri ve %45.2’sinin ise bu konuda kendilerini yeterli gördükleri belirlenmiştir. Bu sonuç tıp eğitiminde adli otopsilerin önemini vurgulamaktadır. Bu çalışmada katılımcıların; % 44.89’unun ($n=57$) otopsi izlerken rahatsız olmaları, % 35.3’ünün ($n=24$) otopsi yaparken duygusalı göstermeleri, % 36.09’unun ($n=61$) aile üyelerine otopsi yapılmasının rahatsızlık vereceğini ifade etmeleri beklenen bir duygusalı gösterisidir. Ancak bu durum hastane otopsi sayısının azalması nedenleri içinde görülmemektedir⁷. Yaptığımız anket çalışmasında; dini inançları nedeni ile otopsi yapılmasına karşı olanların oranı %2.96 ($n=5$) olarak belirlenmiştir. Tıp Fakültesi öğrencilerine yaptığımız anket çalışmasında¹⁰, dini inançları nedeni ile otopsi yapılmasına karşı olanlar ile otopsi yapmak zorunda kaldıklarında bunun rahatsızlığını hissedenlerin oranı % 21.5 olarak belirlenirken, ölü yakınlarına uyguladığımız diğer bir anket çalışmasında¹¹ ise bu konuda dini inançların gündeme getirilmediği görülmüştür. İncelediğimiz literatürde^{12,13}, dini emirlerin otopsi yapılmasını reddedici olmadığı, ancak dini görüşlerin son yıllarda tıbbi araştırmalar için bir etik çıkmaz oluşturduğu belirtilmektedir. Günümüzde modern tıbbi tetkiklerin ilerlemesine rağmen otopsinin önemi

tartışılmazdır. Tıp eğitiminde, araştırmalarında, klinik tanının desteklenmesinde en yüksek faydalanmanın sağlanması için hekimlerin otopsiye yaklaşımı önem kazanmaktadır. Çalışmamızda; katılımcıların % 93.49’u ($n=158$) eğitim amaçlı, % 88.16 ($n=149$) tıbbi araştırmalar için, % 95.26’sı ($n=161$) kesin ölüm nedeninin belirlenmesi için otopsinin gerekliliği konusunda birleşmektedirler. Yapılan başka bir çalışmada⁹ ise hekimlerin % 75’i otopsinin faydalı olduğunu kabul etmişlerdir. Sonuç olarak; Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Öğretim Üyesi ve Uzmanlarının otopsinin yararları konusunda görüş birliği içinde oldukları belirlenmiştir.

Kaynaklar

1. Roberts LW, Nolte KB, Warner TD, McCarty T, Rosenbaum LS, Zumwalt R. Perceptions of the ethical acceptability of using medical examiner autopsies for research and education. *Arch Pathol Lab Med* 2000; 124:1485-95.
2. Chariot P, Witt K, Pautot V, Porcher R, Thomas G, Zafrani ES, Lemaire F. Declining autopsy rate in a French hospital. *Arch Pathol Lab Med* 2004; 124:739-45.
3. Loughrey MB, McCluggage WG, Toner PG. The declining autopsy rate and clinicians’ attitudes. *Ulster Med J* 2000; 69:83-9.
4. McManus BM, Suvalsky SD, Wilson JE. A decade of acceptable autopsy rates. Does concordance of clinician and pathologist views explain relative success? *Arch Pathol Lab Med* 1992; 116:1128-36.
5. Harris A, Ismail I, Dilly S, Maxwell JD. Physicians’ attitudes to the autopsy. *JR Coll Physicians Lond* 1993; 27:116-8.
6. Midelfart J, Aese S. The value of autopsy from a clinical point of view. A survey of 250 general practitioners and hospital clinicians in the country Sor-Trondelag, Norway. *AMPIS* 1998; 106:693-8.
7. McPhee SJ. Maximizing the benefits of autopsy for clinicians and families. What needs to be done. *Arch Pathol Lab Med* 1996;120:743-8.
8. Sanner M. A comparison of public attitudes toward autopsy, organ donation, and anatomic dissection. *JAMA* 1994;271:284-8.
9. Lund JN, Tierney GM. Hospital autopsy: standardised questionnaire survey to determine junior doctors’ perception. *BMJ* 2001;323:21-2.
10. Durak D. Tıp fakültesi öğrencilerinin otopsiye yaklaşımı. *Uludağ Üniv Tıp Fak Derg* 1999-2000;26:1-4.
11. Durak D, Fedakar R, Türkmen N. Aile üyelerinin adli otopsiye yaklaşımı, bir anket çalışması. 3.Ulusal Tıp Etiği Kongresi. Kervansaray Oteli-Bursa, 2003.
12. Boglioli LR, Taff ML. Religious objection to autopsy. *Am J Forensic Med Pathol* 1993;11:1-8.
13. Geller SA. Religious attitudes and the autopsy. *Arch Pathol Lab Med* 1984;108:494-6.